

Universal Declaration of Human Rights - Ditammari

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Oniti ba we a kpenniti kutenku yandú

Yetanfóte yie yie me

Ti do kenye ke tú dɛɛ te ke sɔkesɔke yi bo ke kutenku naati tipiiiti timɔũ, dɛ tú omɔũ yi do nke dɛ otɔu muwɛrimu ɲo kperɛ yĩnke,

Ti do kenye ke tú isɔke ɔɔ nyo di peite koo mɔũ wee wɛnte ke ndo bee ite koo wuu, ke yɛ ti bo yĩme ke nkari ke dɛ tinaati ke ti naa tiɔti, ke ba nde ti me mba yo mesemme, oniti ti dɛ ɲmanti, dɛɛ tú kete,

Ti do kenye ke tú oniti ne oniti ɲme, ti tũ mbo nde mu titɔbe, ociĩri nde okperi ko okperi dɛ ociĩri, ke yɛ dɛmɔsikaandɛ kɔ nde cooti yĩnke,

Ti do kenye ke tú initi wuɔ nyimɔu do kenkàri ke naati keyɛ itɔbe kpei,

Ti do kenye ke tú initi wuɔ kutenku yandú denani dɛipatri keparku dɛ myɛɛke ne oniti ba we, kó dɛyetri ke tú oniti pokua oniti dɔua, omɔũ yi cãã nne otɔu; ke dɛɛ te ke iwuɔ nyimɔũ do nkewɛnne ke mpĩ kebeu ne dɛ bo naatime tipiiiti timɔũ,

Ti do kenye ke tú yeheke ye mɔũ ye kari kewɛnne mu kutenku yandú ko dɛĩnni kɔbe ketú ti do ke nde menke weti dɛɛ cɛnke tukune oniti kó mufommu ne o borime,

Ti do kenye ke tú ti bo wɛnne me dinnu maɔimaa dɛɛ tukune oniti kó mufommu byɛɛke dɛɛ bo nte ke ti baa yetɛ kuce,

Iwuɔ nyimɔũ kó dɛĩnni dɛdyɛɛɛ piɛeku ke heu ketú

Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yanda tu:

Iboti imɔũ ne itensaake imɔũ do nkewɛnne dɛnuu kepĩ ndɛipatri dɛi ko tinaanti ne i yemme kepã itɔbe itye nde yĩnke ke nyɛ dɛɛ túme oniti ko mufommu yeheke yemɔũ dɛwɛme; oniti ba we, a cɛnke bo dɛl hei, a do nke ti nyɛ ke ti kpenni.

Ditanfɔtri 1

Oniti ti pei nde omɔũ yi kpaatri otɔu, ke yɛ oniti ba we, o yi do nne fehɔfe; o mɔkemu mecii kehã mɛyemme. Ti tú ne do kenyari ti tɔbe mbɛ ke yie mii ba nkɔuɔ ko otɔu dɔu.

Ditanfɔtri 2

Oniti ba we: oniti sɔua, o peia oniti sɔua, oniti pokua, a cɛnke tú wee boti, a feu tekote dɛbɔ ndaa, a dɔu nkuyie mmaku botinkua nkua, a tũ ɲwee peɔitɛk boti cɛn kaa, a kari ke yũmpuraa, a do nɛdawanfɛ nɛa, a tú kuhɔuku nkua, dɛ yi do ɲomɔũ bo dɛ ciite a kperɛ yĩnke.

Ke wɛtike, ba kaa hei túdɛi ke domme, omɔũ yi do ke nda kɔɔnne ke ɲmanti o bo dɛ byɛɛti a yienni mɛɛ kpei noyɛɛ nyoo cyɛɛ.

Ditanfɔtri 3

Oniti ba we, a niti tɔu yi do nke dɛa kakii ke ɲmanti o bo dɛ tanneme kufɔtitenniku.

Ditanfɔ̃tri 4

Omɔũ yi ɔo nkeɔɔ otɔu kuɔaaku ke ɲo senni; oniti me nyi mɔke muwɛrimu o bo fiteme otɔu koo naa nku ɔaaku.

Ditanfɔ̃tri 5

Omɔũ yi ɔo mbe ɲo ɔuku sɔ̃ntike fɛpaãpyefe tɛme, ɲo me nyi ɔo nke nfeuri kukpetinkú kɔ̃mme ke c̃irme.

Ditanfɔ̃tri 6

Oniti, a c̃enke bo kee byeeke a ɔo kenyɛ ɔee ci ne ɔee yi ci koomɔũ ba ɔa soute.

Ditanfɔ̃tri 7

Dikotinuú tú timɔũ kó kuɔɔpiku nku. Okoti, ɔebire, onitiɔou onitipoku, okpaati, ociiri kuhɔuku, ba wuo, ɔdikotinuú ɔii o k̃anke.

Ditanfɔ̃tri 8

Koomɔũ sente ɔdikotinuú ke ɔaa wɛnte, a baa yĩ hũti hũti; a bo o tɔ tibeenti nti ke ɔe kó tinaantii ke nkú.

Ditanfɔ̃tri 9

Be baa na ke sɔ̃nte kepĩ ɲomɔu ko o kpetine yoo ko o ɔenne ɔiheĩ.

Ditanfɔ̃tri 10

Oniti ba we, ke be ɔaa yu tibeenti yoo be ɔa pĩ nne timati, ɔibeentĩnni kɔbe ɔo nke ɔaa bekemu ke ya ɔeɔomme ke ne na ke tikwuɔ.

Ditanfɔ̃tri 11

1. Ke be tú omɔũ caare ke mu nyi o bekenɛ keya ke mɔmmwɔɔ ɲme yoo siyaabisi nsi o tu mmu yi yɛ timati tibeenti ti bo tibatɛ.

2. Oniti kaa caare ɔemare ke sɔ nke ɔdikotinnu kó ɔipatri yi tú ɔe ci, a yi ɔo nketa ɔitou; ke ɔe me mbaa sɔ mbe ɔo nkeyetoo keywɔɔ ɲa to ɔeyĩnke be ɔɔke baa tɔnte.

Ditanfɔ̃tri 12

Omɔũ yi ɔo nketa we yi te tiinaan ti myeɛke, keyɛ, ɔe ɔɔ me nyĩ kaa wɛnte otɔu ke ɔe yaa naa nne ɔikpanni. ɔdikotipatri me nnaa mmu kekpa nɔeyĩnke ke ɔe you.

Ditanfɔ̃tri 13

1. Oniti ba we, a bo na keyite ke ncenti a yemme ɔɔme kaa pɛensiri ɔii hei a k̃ari.

2. Kaa me nyite kekɔte kee byeeke, ba ɔiheĩ kece, nkeɔee a bo na kekonnimu ɲa cyee, a ɔo ɔiimɔnni.

Ditanfɔ̃tri 14

1. Ke be ɔaa ɔɔ meyei ke ɔaa harine ba a yi mɔke ɔifɔ̃tɔɔ a bo na keyite kekɔte kesɔre a me nɔɔ diiheĩ; ɔe kó ɔiheĩ kɔbe me nyi ɔo nke ɔaa beti.

2. Be me ne yi yɛ kaa yeke ke be ɔa kwuɔ nne tipiiti timɔũ, be nɔa wuo kaa ɔɔri a ɔɔme.

Ditanfɔ̃tri 15

1. Fɔ̃ nɔ̃niti, a ba nfou ke bo ke yi yɛ a boti tuku.
2. Omɔ̃ yi ɔ̃o nke yetene sɔ̃ntike nɔ̃tɔ̃ o ko kuboti tuku; ke weeme nne ɔ̃o ne omaa o bo namu ke naanne kuboti tɛku.

Ditanfɔ̃tri 16

1. Oniti, kaa cɛ̃nke baa nkedee, a bo na kepwoke yoo a yenke a me ndɔ̃we ke ɔ̃i hɔ̃nne tɛcyɛ̃tɛ. Oniti ne o poku, omɔ̃ yi ɔ̃o kensei otɔ̃ fɛ̃nɔ̃nfe ke nkemmune ɔ̃i bo yate ɔ̃iye ke nsa ke ɔ̃iborime yi maa.
2. Onitidɔ̃u ne oniti poku ke be ti nake ti kwuɔ̃ otɔ̃ mɔ̃u tenke yi ɔ̃o ke nkɔ̃ ke firi becwooke kɛfi ke ɔ̃e fi.
3. Ne yaaro tɛcyɛ̃tɛ tɛe baa kɔ̃ti ke tɛcyɛ̃tɛ yi bo kunaamunku yi bo kuboti me nyi bo.

Ditanfɔ̃tri 17

1. Oniti ba we, a bo amma ndaa, ɔ̃i sũmaa, omɔ̃ yi ɔ̃o nke nkɔ̃nne otɔ̃ o kpere yĩnke.
2. Omɔ̃ yi ɔ̃o nke sɔ̃nte kefeete otɔ̃ kpere ne muwɛ̃rmu.

Ditanfɔ̃tri 18

Oniti ba we, omɔ̃ yi ɔ̃o nke nda kɔ̃nne a yemme me n̄ati kpei; omɔ̃ ba nda kɔ̃nne a ɔ̃umme kuu nyeinku yoo a feume muu ntentaa yoo a yi ɔ̃umme kuyie maku ame nyi feume mutaã mamu kpei kaa ɔ̃o ketike, a bo youmu kuyiendɔ̃ummu maku kó meborime ke twote meteme; a bo amaa ndaa, di sũmaa, ɔ̃ikɔ̃mbɔ̃ti yi ɔ̃o nke ndwo ɔ̃i bo ndɔ̃umme ɔ̃ikó kuyie ɔ̃idɔ̃ku yoo ɔ̃i ndaku mekwuɔ̃ ndi bɔ̃ke kepaã nsikoo becirbe, ke haa ɔ̃okó yebaa nke twonko itye ndibi, ba oniti kaa bó kee byeeke.

Ditanfɔ̃tri 19

Ba we, kaa yemme h̄ati a bo na ke ti beimmu omɔ̃u me mba na ke ɔ̃aa kɔ̃kene tiyĩnke; ba we, a bo na kebeke a ɔ̃ati na ninte kee byeeke, ke ti two na me ndɔ̃we ne a ninte tii naanti kó kuboti.

Ditanfɔ̃tri 20

1. Oniti ba we, a bo namu kawɛ̃nne ketiinne a kɔ̃be a me ndɔ̃be ke ɔ̃i nake ɔ̃i kpeti; a bo namu ke mbo ɔ̃itinni a me ndɔ̃ri myẽke, ɔ̃indɔ̃i yemme cɛ̃nke ba na tiyeiti, ɔ̃i cɛ̃nke ba ndɔ̃ri meyei.
2. Omɔ̃u yi ɔ̃o nke tanne otɔ̃ ɔ̃itĩn ni mari myẽke ne muwɛ̃rimu koo yemme yi ɔ̃idɔ̃.

Ditanfɔ̃tri 21

1. Oniti ba we, a ɔ̃o nke ndakemu a hei kó mufommu byeeke kó tinaanti ba kaa yi ha ɔ̃itĩnni ɔ̃i tɔ̃ kuteku ɔ̃imyẽke; a ɔ̃o ke ntee n nemu bee pĩ nne ɔ̃imɔ̃ ɔ̃i kó ɔ̃iyetri.
2. Ba we, a bo namu, ke nsa kaa kɔ̃be cɛ̃nke ɔ̃aa ɔ̃eite, kempĩ na hei bo ncenti mee boti ke ɔ̃e nsie mutɔ̃mmu yĩnke.
3. Bekpaatibe ɔ̃o ke ndɔ̃ri siheikembii ɔ̃o mee borime ɔ̃ihe myẽke; yepate yee tu ndo nke nii cwɔ̃ weti weti ba bɔ̃kebɔ̃ke ba mbo, ke na keceete ɔ̃itinni kotri kekanne ɔ̃ipanni. ɔ̃ekó mupaticɔ̃rimu mɔ̃nni, omɔ̃u yi ɔ̃o ke nkɔ̃nne otɔ̃u ke fiinko o yemme, keyɛ̃ ɔ̃ihe kó meborime yi tú omɔ̃umaa kɔ̃mme, omɔ̃ukoo n̄mẽtɛ me nyi tú otɔ̃u kou.

Ditanfɔ̃tri 22

Oniti ba we, fĩ teheikembite a tēnke yi dō kewēte ke nsenni ḡacyee; tiḡawanti yi kpa a nne dō nke yetoo kemōte a kperere kepete itye nyii bo nte kaa na kenye dēe ci ne dēe yici; ḡemōũ memme dēe bo nte kaa naa ḡoniti keye a fei yekeke tũ ndo nke ntee nyetōbe ḡeḡebyeke. Oniti, kaa me nyi cote be ɔɔ yi ndaa too titōuti.

Ditanfɔtri 23

1. Ba we, a dō nke mmōke mutōmmu ḡa pimmu, ke waa ḡa ḡamu ke mpĩ ke ḡe ḡaa naati; omōu tu nyi dō nke nkpa mutōmmu.
2. Bēe pĩ mmutōmmu mamumaa ke bekuute ma, be tōnfeinti dō nke mmamu.
3. Wee cēnke pĩmmu mamu, o dō nke cu o kōnyonku; keyē dēe bo nteme koo na ke nfou ne o cyēte kōbe ke ba ḡaari.
4. Ba we, kaa dō a bo namu kewēnnene betōmpitibe tōbe ke ḡi hānne yentōntire ke ḡmē ndinuu kefeete ḡimaa.

Ditanfɔtri 24

Oniti ba we, a dō nke nii cutē mutōmmu kehompē kekōte tikwēiti; a yi dō nke nii mpi mutōmmu kukpetinku tēhompote be me mbaa keete a ḡiiti.

Ditanfɔtri 25

1. Oniti ba we, a dō nke nfou ke ḡe wenni kaa kōntii nnaati, fĩ ne ḡa cyēte kōbe; a ne bo na kaa fommu ḡmenni kaa yimōke a yommaa a yi mōke tiyaati, a yi mōke a ḡouḡe, kaa me mmō ḡa ba na ketaa ḡamaa. Wee mōnte mutōmmu, wee mō, kuhōuku, okupoku yoo okuḡu, opokōti yoo oḡakōti, ticite ḡekewe, wee cenbo mesemme myēke be yi dō nkō yoo ḡemyēke koo nfēuri.
2. Ti dō nke ḡe kenye tisaponyōti ne tibi kpei mesaaibi imōu: opopōpōri kpeia, ipocōutebia, ipocēmbia, ba i, i yi dō nkensenni.

Ditanfɔtri 26

1. Oniti ba we, a dō nkentye, ke na kepete mecii. Omōũ yi dō nkeyieeti ke na ketanne o bire ḡakōri sampōu. Ibi imu ḡemare yi dō nke baa ta ḡekō ḡakōri. ḡakōribē bebebii bēe myēke mutōmmu dō nkepite tipiiiti timōũ ndi; bēe ko yepate kpenke kpenke ke ḡe mbēe ta ḡakōri oḡyēewe bemōu be bo na ketamu ke be cēnke ḡe.
2. ḡakōri dō nketwo ndēbire itye nke ḡe benke ḡe bo īme kenaa ḡoni ti keyē oniti ba we, a dō nke nkpeni ti mufommu myēke. ḡakōri dō nkeḡu ke benitibe kee betōbe tūmu ke bonkune beyemme kekwo mbetōbe mesemme, ke iboti imōũ kutenku yandũ ndo itōbe, ke initiboti kutenku yandũ kō ḡitinni ḡidyēeri dii me ḡari ke ḡe kepau nyekpare ke ḡii na ke yepau nke kutenku narke tipiiiti timōũ.
3. Ibi yembe bēe ḡōke dō nkenyē weti weti bebi dō nkepete iitye ne i dō nkebebii muutōmmu.

Ditanfɔtri 27

1. Oniti ba we, be ɔɔ ḡa bantene a ko kuboti kō meborime; a dō nkebaa: nte ḡifōnni, nte ḡikūtri me ndomme. A dō mbēe ḡaatwo mecii kaa munkēe metwo mbetōbe ke kutenku nnaati keḡimōũ ḡipete mesaa.
2. Be tū oniti centine ḡo sōu; obaribenti me nyi yari ohauti. Oniti tū mpīnne mu o mu nyo nne.

Ditanfɔtri 28

Dipatri ḡidyēeri ḡii ntū ba we, o dō nkeyetoo mu ke bōkebōke ba mbo kupiku maku; ke memme ḡōke ti ba na kepete mesaa.

Ditanfɔtri 29

1. Oniti ba we, kaa poo ḡaboti yoo ḡitinni a bo ḡii myēēke a nyē kaa poo ḡamaa nḡi.
2. Omōũ yi ḡo nkeḡḡo otōu o yi ḡo ke bēē wee ḡḡḡe omōmmwōḡ, keyē oniti nē oniti ḡme ke ti ḡo nkenvari ke wēte keḡe titōbe.
3. Fō wee yi ḡo mekōomme a bo ntũ seiḡme kutenku yandú kó ḡipatri ḡidyēeri me nyē nḡe nḡomme.

Ditanfōtri 30

Dipatri ḡi myēēke, tinaanti mati yibo ke nḡonne ḡihe i mari, ḡitīnni mari yoo oniti ḡo o tisenkri, kennau kewāa ḡwāa, ke faari faari ke hati bōkebōke. Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yandū.
